

INVESTIȚIILE ÎN EDUCAȚIA UNIVERSITARĂ: PREMISĂ A EFICIENTIZĂRII PROCESULUI EDUCAȚIONAL

Valentina TÎRȘU, Dr.

Universitatea de Stat din Moldova, Republica Moldova

Abstract: Instituțiile de învățământ superior din Republica Moldova se confruntă cu o reală problemă legată de dezvoltarea inovațională care să satisfacă cerințelor pieței muncii și formarea unei economii inovatoare. Neconcordanța dezvoltării economice a Moldovei de astăzi este determinată de tendințele contradictorii pe care trebuie să le urmeze sistemul de învățământ superior și lipsa investițiilor în dezvoltarea inovațională. În lucrare este efectuat un calcul estimativ al unui eventual buget pentru implementarea unui SI modern în instituțiile de învățământ superior și analizate diferite surse posibile de finanțare a investițiilor pentru modernizarea universităților.

Cuvinte cheie: învățământ superior, investiții, eficiență, potențial științific, proces educațional.

Clasificator JEL: I 29, G11, P 41.

Introducere

Procesele inovaționale din învățământul universitar sunt inevitabile și nu pot avea loc fără o modernizare a modelului universitar care necesită investiții constante. Modernizarea presupune nu doar integrarea Moldovei în mediul universitar European, dar în primul rând - îmbunătățirea procesului educațional pentru o inserție mai reușită a absolvenților pe piața muncii. Rolul și importanța învățământului superior în dezvoltarea economică este greu de supraestimat.

Eficacitatea educațională poate fi percepută drept o măsură în care activitatea din planul educațional și-a dus la bun sfârșit toate scopurile propuse, realizându-și normele de formare sau cele instrucționale ce se află într-o interdependență cu obiectivele specifice ale nivelurilor diferite de exprimare. Eficacitatea universitară, de asemenea, se raportează la nivelul instituțional (organizațional) și reprezintă măsura în care activitatea unei universități și-a îndeplinit obiectivele propuse.

Metodologia cercetării

Pentru realizarea acestei cercetări au fost consultate surse bibliografice ale gestionării sectorului universitar bazat pe conceptul de management al sistemului informațional în educație pentru a identifica modul în care economiile dezvoltate tratează formarea unei noi politici de susținere financiar-investițională a educației universitare și ce poate prelua Republica Moldova din experiență. De remarcat că accentul este pus pe educația economică. Prezentul studiu a utilizat un instrument metodologic extins care a inclus metode grafice și tabelare, statistice, de sinteză, inducția, deducția, analiza comparativă, analiza predictivă etc.

Discuții și rezultate

Eficiența educațională reprezintă obținerea unor rezultate scontate la nivelul celor încadrați în procesul educațional (în concordanță cu obiectivele/finalitățile educaționale prevăzute), în circumstanțele unui consum redus de resurse, pe când *eficiența universitară* poate fi definită, din punctul de vedere al studentului, drept înregistrarea unei reușite cu minim de resurse consumate. Acest tip de eficiență poate fi precizat și din perspectiva instituțiilor universitare, în sensul în care îndeplinirea obiectivelor sale se va interconecta cu un consum redus de rezerve materiale, umane, financiare etc.

Cu alte cuvinte, poate fi spus că misiunea unei instituții superioare de învățământ economic este determinată printr-un sistem complex de finalități, de obiective enunțate în cadrul a diverse niveluri, activități, sarcini sau modalități de realizare și soluționare a acestora; devenind, astfel, direcția de orientare a unei instituții universitare într-un mod conștient și responsabil.

Orice conducător poate amplifica misiunea organizației pe care o administrează, în condițiile în care dispune de o perspectivă clară asupra semnificației sistemului de resurse pe care le posedă; doar

în astfel de circumstanțe funcționează în mod plauzibil așteptările generale față de o organizație, credințele și valorile fundamentale ale membrilor organizației și ale societății în care aceștia își desfășoară activitatea.

Prin urmare, *ciclul managerial* poate fi definit drept un nivel de raportare analitică față de procesul managerial. Un astfel de ciclu subînțelege o perioadă de timp în cadrul căreia poate fi generată o analiză complexă și integrală a acțiunilor desfășurate de întregul sistem de funcții manageriale în cadrul domeniului universitar. Drept acțiuni caracteristice pot fi subliniate: orarul sunetelor, semestrelor, durata anului universitar, a ciclului de învățământ; fiecăruia revenindu-i o notă distinctivă în manifestarea sistemului de funcții manageriale.

Organizarea, funcția de bază a managementului din cadrul structurii sistemului informațional al ÎS (instituțiile de învățământ superior), garantează realizarea obiectivelor inițial propuse și constă în determinarea celei mai funcționabile configurații a organigramei instituției, dar și în organizarea optimală a personalului de serviciu, resurselor materiale, financiare și informaționale.

Principiile generale, care stau la baza funcției de *organizare*, sunt următoarele [2, p.80-83]: *Flexibilitatea, Centralizarea, Specializarea, Normarea, Unitatea drepturilor și a responsabilităților, Delimitarea împuternicirilor și Eficiența.*

În literatura de specialitate, în mod frecvent se regăsesc specificări ale diverselor tipuri de structuri organizatorice, precum: segmentară, orientată pe tipuri de consumatori, matricială, funcțională, liniară, liniar-funcțională, pe produse/servicii, organică, regională, adaptive etc. În urma studierii structurilor organizatorice în cadrul ÎS, stabilim că cea mai oportună este structura de combinare a sistemului liniar-funcțional cu cel bazat pe produse/servicii, fiind completată cu elemente caracteristice structurii organice. Elementele structurale ale sistemului bazat pe produse sunt prezente când are loc procesul de dezmembrare a activităților comerciale de instruire și cercetare științifică. Astfel, acest fapt poate fi observat și în cadrul procesului de divizare a produselor și serviciilor în urma delimitărilor accentuate și perpetuate de fiecare tip de activitate.

Structura funcțională reprezintă elementul principal pentru buna organizare a activității din domeniul universitar, fapt ce presupune două acțiuni de bază: realizarea matricei distribuției funcțiilor de conducere și reglementarea gestionării. Cea din urmă ipoteză reprezintă elaborarea unui set de acte și, respectiv, monitorizarea și controlarea executării acestora. Principalele documente ce determină reglementarea gestionării activității ÎS se referă la [8]:

1. Acte normative naționale;
2. Documente ce reglementează activitatea instituțională;
3. Regulamente privind procesul educațional;
4. Regulamente privind managementul calității;
5. Regulamente privind sistemul informațional.

În acest context, putem menționa că în a doua jumătate a secolului XX expansiunea și evoluția învățământului superior a condus la modificarea semnificației rolului actual al universităților, transformându-le în instituții care au drept scop de bază satisfacerea nevoilor caracteristice sistemului productiv și ale societății per total. Cu toate că ÎS se bucură de o finanțare sporită din partea statului, acestea înregistrează cheltuieli enorme pentru a-și păstra infrastructura extinsă. Acest fenomen, după cum afirmă și unii specialiști din republică, a generat creșterea cheltuielilor pentru instruire pe unitate/student. Costul real de instruire, nefiind acoperit de taxele de studii achitate de studenții înmatriculați pe bază de contract, este suportat de ÎS și parțial acoperit de stat [5, p.14; 6].

În condițiile moderne, piața muncii impune cerințe mari față de calitatea resurselor de muncă, pe care astăzi este destul de dificil să le oferim integral pentru fiecare entitate economică. Actualmente, este foarte solicitată mobilitatea avansată, disponibilitatea învățământului superior, specializarea adecvată și, nu în ultimul rând, un grad maxim de profesionalism al tinerilor angajați. De asemenea, la angajarea tinerilor se pune accent pe așa calități, cum ar fi: calificarea, stabilitatea psiho-emoțională, capacitatea de adaptare rapidă etc.

În acest context, vom remarca faptul că, cercetând mecanismul economiei moderne, munca este considerată ca un anumit set de abilități și oportunități spirituale și fizice pe care o persoană le posedă. Una dintre principalele caracteristici ale structurii pieței muncii este segmentarea acesteia. Pe piața

muncii este în vigoare legea ofertei și a cererii de forță de muncă ce reflectă nepotrivirea dintre locurile de muncă disponibile și componența lucrătorilor care intră pe piața muncii în termeni cantitativi și calitativi. În acest context, ÎNS cu specializare economică trebuie să conștientizeze că pe piața muncii permanent are loc o selecție brutală și fără milă a celor mai pricepuți și mai întreprinzători absolvenți. Un factor important este și faptul că pe piața muncii se stimulează forța de muncă cu calificare înaltă, fapt ce contribuie la crearea unei relații între contribuția fiecăruia și rezultatul specific obținut.

Conținutul educației economice reflectă starea societății pe parcursul de trecere de la o etapă de dezvoltare la alta. Ca rezultat, dezechilibrul în dezvoltarea economică a țării este pus astăzi tocmai de sistemul de învățământ superior economic sau, mai degrabă, de tendințele contradictorii pe care trebuie să le urmeze. Paradoxal, dar ne confruntăm cu un deficit de personal calificat pentru creșterea potențialului economic al republicii.

La baza politicii socioeconomice a Republicii Moldova stau următoarele directive sociale: asigurarea ocupării eficiente cu locuri de muncă a populației și sporirea calității și competitivității forței de muncă existente. Evoluția profesională a unei persoane este reală doar în cazul în care aceasta își îndeplinește rolul social bine specificat în cadrul societății și își realizează cunoștințele, abilitățile și capacitățile formate în timp la locul de muncă. Actualmente, piața muncii se caracterizează printr-o dezechilibrare majoră, în urma schimbărilor structurale de calificare profesională pe piața forței de muncă.

Fundamentarea teoretică inițială a doctrinei pieței muncii a fost formată de reprezentanții clasici ce activau în științele economice. De la sfârșitul secolului al XIX-lea și până în prezent, teoretizarea pieței muncii a fost analizată și dezvoltată prin intermediul diverselor studii. Cercetătorii care se axează pe analiza pieței muncii studiază diversitatea de aspecte pe care le implică. Luând în considerare semnificația lucrărilor elaborate de ei în soluționarea problemelor forței de muncă, este necesar să subliniem faptul că în prezent problemele privind gestionarea sistemului informațional din cadrul învățământului superior economic în concordanță cu piața muncii sunt insuficient analizate în cadrul studiilor socioeconomice.

Obiectivul de bază, primar, în cadrul sistemului managerial al resurselor umane pentru orice organizație din zilele noastre este reprezentat prin ridicarea nivelului calității capitalului uman. O resursă specifică diversificării activităților desfășurate în cadrul practicii de conducere a personalului este implementarea standardelor profesionale. Astfel, managementul resurselor umane drept o direcție strategică esențială de activitate trebuie gândită de comun acord între acționari, manageri de top și universități, care sunt cointeresați în propriul personal, dar și de cei care sunt în căutarea unui loc pe piața de formare și recalificare.

Este cunoscut faptul că actualmente, sistemul universitar nu doar din fostul lagăr sovietic, ci și din întreaga Europă se confruntă cu o situație financiară dificilă și complexă în care modurile tradiționale de finanțare au fost transformate și continuă să evolueze. Observatorul de finanțare publică al EUA (The European University Association) arată că criza economică a determinat multe țări să reducă finanțarea publică pentru universități. Recent, Comisia Europeană anunțând o nouă agendă în vederea modernizării instituțiilor universitare a recunoscut importanța lor crucială pentru viitorul Europei și a identificat anumite puncte slabe în gestionarea acestora care necesită o nouă abordare pentru ca soarta universităților să fie „mai degrabă un act de renaștere decât decădere”. Or, cea mai mare parte a puterii de a le revigora se află în mâinile guvernelor naționale și în acest context subliniem faptul că în țările UE se alocă în investiții pentru modernizarea universităților circa 25% din totalul cheltuielilor anuale preconizate pentru instituția universitară [1].

Investiții pentru modernizarea universităților și implementarea inovațiilor care pot contribui la eficientizarea gestionării întregului algoritm universitar este un proces stabil, existent în mod obiectiv și, în ciuda tuturor dificultăților, include următoarele componente: personalul care ia anumite decizii de management; infrastructura de informație și comunicații a sistemului de management; o multitudine de activități care trebuie gestionate etc.

Astfel, luând de bază această ipoteză, autorul a făcut un calcul estimativ al unui eventual buget pentru implementarea unui SI modern în instituțiile de învățământ superior, perfecționarea

managementului acestuia și, mai mult decât atât, a construit curba investițiilor pentru modernizarea universității, ținând cont de veniturile și cheltuielile anuale ale USM. Subliniem că indicatorii cu referire la veniturile și cheltuielile anuale au fost oferite de către departamentul de contabilitate al USM, iar pe anii 2021 și 2022 au fost estimați de către autor (*a se vedea* Figura 1).

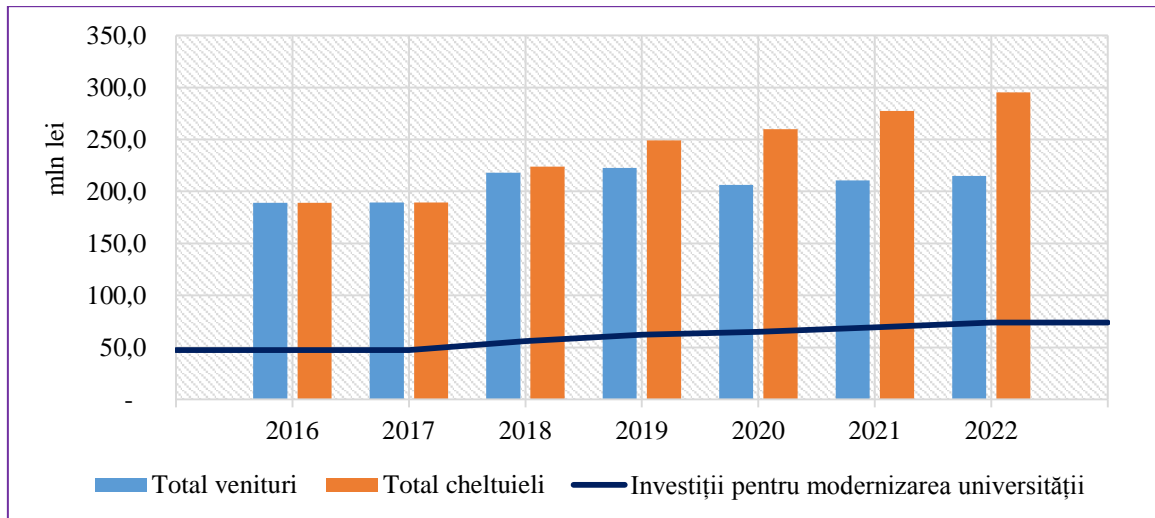

Figura 1. Curba investițiilor pentru modernizarea universității prin implementarea și dezvoltarea unui SI inovativ, ținând cont de veniturile și cheltuielile anuale ale Universității de Stat din Moldova

Sursa: elaborat de autor.

În ciuda recesiunii economice recente, există un stres eminent asupra sustenabilității finanțării și a presiunii crescânde pentru a explora noi surse de venit și de finanțare a investițiilor pentru modernizarea universității. Totuși să nu uităm că universitățile în multe state au reușit să demonstreze că sunt întreprinderi majore în sine. De exemplu, un studiu arată că în anii 2003/04, universitățile din Marea Britanie au generat o producție economică directă totală de 45,1 miliarde GBP (78 miliarde EUR), din care 39% din venituri provin din surse private și internaționale: un nivel foarte ridicat de rentabilitate pe investiții publice și un multiplicator mai mare decât în majoritatea industriilor de servicii. Aceștia au câștigat mari exporturi în sectorul serviciilor, atrăgând venituri internaționale de 3,6 miliarde de lire sterline și generând 581.000 de locuri de muncă (aproximativ 2,5% din forța de muncă), dintre care doar 48% au fost prin propriul lor loc de muncă direct. Cel mai mare impact economic al acestora este în propria regiune. Deși acest lucru este valabil mai ales pentru universitățile cu accent predominant regional [3].

O altă sursă posibilă de finanțare a investițiilor pentru modernizarea universității în vederea pregătirii și lansării pe piața muncii a specialiștilor de o calificare înaltă, considerăm a fi cercetarea universitară care, în ciuda întârzierilor mari în aplicabilitatea sa, a fost estimată în conformitate cu unele studii că este capabilă să producă o rată medie anuală de rentabilitate a investiției de la 28% până la 50%, ceea ce reprezintă un impact economic extraordinar [4, p.7].

De asemenea, se impune a puncta asupra faptului că universitățile sunt sau ar trebui să contribuie în mod important la planificarea economică națională, nu numai pentru că sunt componente importante ale economiilor din regiune, ci și pentru că au un atribut unic: spre deosebire de majoritatea entităților economice, locația lor este neapărat fixă și, din punct de vedere istoric, au fost printre cele mai durabile dintre instituții. Ca atare, ele au capacitatea de a fi lideri și colaboratori majori cu alte entități naționale în planificarea și promovarea dezvoltării economice din zonă. O parte crucială a provocării este de a face universitățile parteneri mai eficienți pentru afaceri în stimularea și facilitarea inovării. Pentru ca acest lucru să fie eficient, totuși, trebuie să se înțeleagă potențialul de inovare al țării și să se recunoască punctele forte și capacitățile în cercetare și educație și relația acestor puncte forte nu dor cu procesele de inovare ci și cu prioritățile sociale și culturale naționale.

Considerăm că USM trebuie să-și definească rolurile corporative mult mai clar în raport cu diversitatea nevoilor societății.

Concluzii

Prin urmare, eficiența finanțării în ceea ce privește capacitatea de a îndeplini anumite obiective într-un mod rentabil este extrem de importantă, iar restructurarea managementului sistemului informațional ar crește eficiența și competitivitatea internațională a universității. Acest lucru se poate realiza, de exemplu, prin promovarea fuziunilor instituționale, încurajarea diferențierii profilurilor instituționale sau crearea unor centre de excelență prin scheme specifice de finanțare.

În principiu, domeniul universitar reprezintă spațiul unde se desfășoară procesul educațional și formarea profesională a unui tânăr specialist, cunoscut și sub numele de „studii superioare”. În această categorie se încadrează, de asemenea, toate nevoile sociale și economice ale unei comunități. Sistemele educative, de-a lungul timpului, s-au bazat pe componenta informațională.

O temeinică instruire universitară, care ține cont de managementul sistemului informațional al instituției superioare de învățământ, contribuie la formarea unor specialiști capabili să facă față oricăror cerințe față de viitoarele locuri de muncă, adică la performanța profesională și, nu în ultimul rând, la oferirea unui loc și rol motivant și satisfăcut în societate. Sporirea volumului de cunoștințe, a diferitelor tipuri de abilități și a virtuților esențiale sunt rezultate complexe ale utilizării informației de către participanții antrenați în procesele educaționale. Implementarea managementului SI în ÎIS presupune: dezvoltarea structurilor, proceselor, instrumentelor pentru planificarea calității, asigurarea legăturii cu mediul extern de afaceri, controlul și îmbunătățirea continuă a serviciilor prestate și proceselor desfășurate.

Unul dintre instrumentele esențiale de gestionare eficientă ale unei universități este informatizarea activităților educaționale, manageriale și științifice. În plus, gradul de informatizare al unei universități este unul dintre cei mai semnificativi factori în determinarea competitivității unei universități. În prezent, universitățile din multe țări manifestă un mare interes în informatizarea managementului universitar. Practica arată că dezvoltarea de noi mijloace și metode de predare, gestionare și pregătire a specialiștilor calificați pentru piața muncii are un efect semnificativ dacă implementarea lor este asigurată de o restructurare adecvată în domeniul organizării și managementului universitar. Această problemă dificilă nu poate fi abordată în mod eficient de către manageri dacă munca lor se bazează doar pe experiența existentă ci se impune și implementarea unui sistem informațional ce va conține informații exacte și complete despre structura universitară pe care o guvernează și metode de eficientizare a acesteia.

Referințe:

1. European University Association. Funding [online], [citat 10.2.2021]. Disponibil: <https://www.eua.eu/issues/18:funding.html>
2. PETRESCU, I. Tratat de management universitar. Brașov: LUX LIBRIS, 1998, 690 p. ISBN 973-9240-88-7
3. LESTER, R.K. Local Innovation Systems Project-Phase I Findings: Overview and Discussion. MIT Industrial Performance Center [online], Working Paper 05-004. Massachusetts Institute of Technology, Cambridge, MA, 2005, 35p., [citat 21.12.2019]. Disponibil: <http://web.mit.edu/lis/papers/LIS05-010.pdf>
4. League of European Research Universities. Universities and innovation: the challenge for Europe [online], Belgium, 2006, 24p. [citat 21.02.2021]. Disponibil: <https://bit.ly/30EQeZX>
5. LIPCEANU, S. Muncă și justiție socială. Învățământul superior din Republica Moldova la răscruce sau bani aruncați în vânt? [online]. Chișinău: Editura Fundației „Friedrich Ebert”, 2020, 28 p. [citat 22.05.2020]. Disponibil: <https://bit.ly/3ewKRnT>
6. Ministerul Educației, Culturii și Cercetării. Finanțarea învățământului superior. [citat 22.11.2020]. Disponibil: <https://bit.ly/30EPa8p>
7. TÎRȘU V. Previziunea nevoilor economiei naționale în specialiști cu studii superioare economice prin prisma sistemului informațional din cadrul universitar. Monografie științifică. România, Iași: Ed. PIM, 2021, 185 pag. ISBN 978-606-13-6391-9
8. Universitatea de Stat din Moldova [citat 25.05.2019]. Disponibil: http://usm.md/?page_id=206